

Warszawa, 11 sierpnia 2022 roku

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Minister Klimatu i Środowiska

Anna Moskwa

**APEL FUNDACJI GREEN REV INSTITUTE
W PRZEDMIOCIE DOSTOSOWANIA USTAWY O PRZECIWDZIAŁANIU
MARNOWANIA ŻYWNOŚCI DO WYMOGÓW UNIJNEJ STRATEGII
SUSTAINABLE FOOD SYSTEM**

Szanowni Państwo,

Jako Fundacja [Green REV Institute](https://www.greenrev.org), operator koalicji [Future Food 4 Climate](https://www.futurefood4climate.org) wystosowujemy apel dotyczący wprowadzenia zmian w ustawie z dnia 19 lipca 2019 roku o przeciwdziałaniu marnowaniu żywności (t.j. Dz. U z 2020 r., poz. 1645 z późn. zm.) w taki sposób, aby sprostać założeniom Komisji Europejskiej w ramach Sustainable Food System – Zrównoważonego Unijnego Systemu Żywnościowego (EU SFS Law), jak również celem wykazania się pozytywną i konieczną inicjatywą na poziomie Unii Europejskiej i pokazania stosownego przykładu oraz narzędzi obywatelom i obywatelkom, co ograniczy marnowanie żywności w Polsce.

Zrównoważony unijny system żywnościowy, realizujący i wzmacniający ambicje Europejskiego Zielonego Ładu, strategii Od pola do stołu, ma bowiem na celu poprawę działania systemu żywności oraz uwzględnienie zrównoważonego rozwoju we wszystkich aspektach polityki unijnej związanych z żywnością. W szczególności zostaną określone przepisy dotyczące zarządzania żywnością i monitorowanie jej wykorzystania, mające skuteczność wobec wszystkich państw członkowskich. W założeniach wskazuje się, że choć państwa unijne rozpoczęły przechodzenie na zrównoważone systemy żywnościowe, to produkcja żywności

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

wciąż w ogromnym stopniu powoduje zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby, przyczynia się do utraty bioróżnorodności i zmian klimatycznych oraz zużywa nadmierne ilości zasobów naturalnych, **a jednocześnie znaczna część żywności jest marnowana**. Wciąż mamy do czynienia z niewystarczającą redukcją strat i marnotrawienia żywności w łańcuchu żywnościowym, w tym na etapie produkcji oraz konsumpcji. Wskazuje się również, że wciąż brak jest oceny zrównoważenia przy wytwarzaniu produktów spożywczych, gdyż obecna analiza ryzyka dotycząca bezpieczeństwa żywności oparta na Rozporządzeniu (WE) 178/2002 i innych powiązanych przepisach szczegółowych nie obejmuje tego aspektu lub nie obejmuje go w pełni. Konieczne jest również optymalizowanie produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności, aby zwiększyć efektywność wykorzystania zasobów i zmniejszyć straty i marnotrawstwo żywności¹.

Walka z utratą i marnotrawieniem żywności w drodze odzyskiwania i redystrybucji nadwyżki żywności, która w rzeczywistości nadaje się do spożycia przez ludzi i w przeciwnym razie została zmarnowana, ma ważny wymiar społeczny dla tych, których nie stać na zakup żywności i którzy dysponują mniejszymi dochodami, mniejszym dostępem do zdrowej, zrównoważonej żywności. Szacuje się bowiem, że jedna trzecia całej żywności produkowanej na świecie jest tracona lub marnowana. Szacuje się, że w 2016 r. w całym łańcuchu dostaw żywności poprzedzającym sprzedaż detaliczną utracono około 13,8% wyprodukowanej żywności². **Walka z marnotrawieniem żywności stanowi kluczową kwestię w przechodzeniu na bardziej zrównoważony system żywnościowy, gdyż owo marnowanie jest postrzegane jako jeden z głównych symptomów obecnego, niezrównoważonego systemu żywnościowego³.**

¹ Zob. Inception impact assessment - Ares(2021)5902055, https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13174-Sustainable-EU-food-system-new-initiative_en.

² <https://www.fao.org/3/ca6030en/ca6030en.pdf>.

³ SAPEA (2020b). A sustainable food system for the European Union. A systematic review of the European policy ecosystem. doi: 10.26356/sustainablefoodreview.

Ograniczenie skutków marnowania żywności to kluczowe wyzwanie, zarówno w krajach rozwijających się, gdzie większość żywności marnuje się, zanim dotrze do konsumentów i konsumentek z powodu psucia się, rozwoju pasożytów oraz złego sposobu jej przechowywania, jak również w krajach rozwiniętych, gdzie nadpodaż i nadprodukcja żywności finalnie prowadzi do jej marnotrawstwa⁴.

Nasuwa się zatem pytanie, jak temu przeciwdziałać. Rzecz jasna dobrowolne inicjatywy, takie jak decyzje konsumentów i konsumentek dotyczące pozyskiwania żywności z bardziej zrównoważonych źródeł lub oddolne inicjatywy obywatelskie, takie jak inicjatywy dotyczące ograniczania ilości odpadów mogą być bardzo pomocne – **jednak nie można na nich polegać jako na jedynym lub głównym sposobie wprowadzania zmian**. Przyjęcie nadmiernie optymistycznego podejścia zakładającego rozprzestrzenienie się dobrych praktyk (w tym na producentów i sprzedawców żywności) z dużym prawdopodobieństwem może okazać się nieskuteczne⁵. Naprawa systemu żywności wymaga wprowadzania zmian systemowych.

W Polsce temat marnotrawienia żywności podjęty został w ustawie z dnia 19 lipca 2019 roku o przeciwdziałaniu marnowaniu żywności (dalej: Ustawa). Zamiarem projektodawcy Ustawy było wprowadzenie unormowań stanowiących właściwe środki do realizacji celu, jakim jest przeciwdziałanie marnowaniu żywności. Jako najważniejsze rozwiązania zawarte w ustawie należy wyróżnić:

- umożliwienie przedsiębiorcom prowadzącym sprzedaż żywności w jednostkach handlowych o powierzchni powyżej 250 m², w których przychody ze sprzedaży środków spożywczych stanowią co najmniej 50% przychodów ze sprzedaży wszystkich towarów, podjęcie działań zmierzających do zapobiegania marnowaniu żywności, tworząc mechanizm przekazywania nieodpłatnie niesprzedanych produktów żywnościowych

⁴ FAO 2013, Food wastage footprint; Impacts on natural resources.

<http://www.fao.org/docrep/018/i3347e/i3347e.pdf>

⁵ *Ibidem*.

- wprowadzono obowiązek zawarcia przez takiego sprzedawcę z organizacją pozarządową umowy dotyczącej przekazywania żywności na cele społeczne;
- nałożono również obowiązek przeprowadzenia w jednostkach handlowych kampanii edukacyjno-informacyjnych w zakresie racjonalnego gospodarowania żywnością oraz przeciwdziałania marnowaniu żywności;
- wprowadzono również obowiązek ponoszenia opłaty za marnowanie żywności, obliczanej jako iloczyn stawki opłaty (0,1 zł za kilogram marnowanej żywności) i masy marnowanej żywności.

Choć samą ideę Ustawy należy uznać za słuszną, to rozwiązania w niej zawarte są wysoce nieskuteczne, zaś sankcje w niej zawarte – czysto symboliczne. Dla przykładu, niezawarcie umowy z organizacją pozarządową dotyczącej nieodpłatnego przekazywania żywności jest obarczone możliwością nałożenia kary pieniężnej do wysokości zaledwie 5.000,00 złotych; co więcej, kary nie nakłada się, gdy sprzedawca żywności wykaże, że nie było możliwe zawarcie umowy dotyczącej nieodpłatnego przekazywania żywności z właściwą organizacją pozarządową na terenie powiatu, w którym prowadzi on działalność w zakresie sprzedaży żywności. Brak jest kar za nieprzeprowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnych. Niewniesienie opłaty za marnowanie żywności sankcjonuje się zaledwie kwotą od 500,00 złotych do 10.000,00 złotych. Kary te są nakładane w trybie administracyjnych kar pieniężnych – normy prawa karnego i skutki związane z jego naruszeniem nie znajdują tutaj zastosowania, brak jest zatem funkcji ochronnej i odstraszającej.

Sama wysokość opłaty też jest wysoce dyskusyjna. Wskazuje się, że zgodnie z danymi Eurostatu w Polsce marnuje się ok. 9 mln ton żywności rocznie⁶. Zakładając, że uda się ustalić i wyegzekwować opłaty za całą zmarnowaną żywność, to łączna opłata na całą Polskę wyniosłaby 900 milionów złotych – zaś dzieląc tę kwotę przez wszystkie sklepy w Polsce (98

⁶ To maksymalna wysokość wynikająca z badań: we wszystkich pozostałych wskazuje się na wartości niższe. Opłata wskazana w tym akapicie z pewnością nie okaże się zatem wyższa, lecz z dużym prawdopodobieństwem - niższa.

tysięcy), mielibyśmy do czynienia z kwotą rzędu 9183,00 złotych. Co warto podkreślić, obowiązek wnoszenia opłaty dotyczy tylko sklepów wielkopowierzchniowych (powyżej 250 m²), w związku z czym w rzeczywistości wysokość opłat będzie znacznie niższa.

Problem ten dostrzegła też Najwyższa Izba Kontroli⁷. Jej zdaniem przepisy mające zapobiegać marnowaniu żywności, powinny objąć znacznie więcej beneficjentów, niż tylko ściśle określone w ustawie organizacje charytatywne. Kontrola wysokości opłat, jak również ich uiszczanie są zdecydowanie niewystarczające. Powinny też one dotyczyć znacznie szerszego kręgu sprzedawców żywności – dziś są to wyłącznie duże sklepy. Zupełnie pomija się przy tym w Ustawie samorządy, na których ciążyą publicznoprawne obowiązki związane z pomocą społeczną. Brak jest możliwości przekazywania żywności na ich rzecz, podczas gdy z całą pewnością można stwierdzić, że takie rozwiązanie byłoby wyjątkowo użyteczne i słuszne.

Widać zatem, że rozwiązania ustawowe wymagają poprawy. W Polsce dalej nie istnieje kompleksowy i efektywny system monitorowania oraz zapobiegania marnowaniu żywności na wszystkich etapach łańcucha żywnościowego, jak również brak jest świadomości społecznej o konieczności przeciwdziałania marnowaniu żywności oraz jego negatywnych skutków społecznych, środowiskowych i gospodarczych. Wskazujemy przykładowe rozwiązania możliwe do wprowadzenia do Ustawy, które przysłużyłyby się stworzeniu zrównoważonego systemu żywnościowego:

- poszerzenie katalogu podmiotów, którym można przekazywać żywność – ze szczególnym uwzględnieniem jednostek samorządu terytorialnego;
- znaczące podniesienie kar za niespełnienie obowiązków wynikających z ustawy;
- zakaz podejmowania działań mających na celu czynienia niesprzedanych towarów niezdatnymi do spożycia;

⁷ Informacja o wynikach kontroli (LPO.430.005.2021) – Przeciwdziałanie marnowaniu żywności, Najwyższa Izba Kontroli: <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25262,vp,28013.pdf>.

- wprowadzenie do szkół tematyki dotyczącej przeciwdziałania marnowaniu żywności i zrównoważonego systemu żywności;
- umożliwienie przekazywania żywności po terminie minimalnej trwałości, źle oznakowanej (z wyjątkiem błędnego oznakowania alergenów) lub z uszkodzonym opakowaniem, pod warunkiem, że nie jest zepsuta;
- umożliwienie przekazywania w dobrej wierze żywności na cele charytatywne, która jest dobrej jakości i odpowiednio oznakowana;
- umożliwienie przekazywania do właściwych podmiotów żywności, która osiągnęła termin minimalnej trwałości („*najlepiej spożyć przed...*”) jako niezagrażającej zdrowiu (będzie to miało również walor edukacyjny).

Inicjatywa unijna dotycząca ram dla Zrównoważonego Systemu Żywnościowego jest dopiero na etapie opracowywania ([konsultacje publiczne](#) zakończyły się 21 lipca br.), zaś jej przyjęcie wskazuje się na czwarty kwartał 2023 roku. **Nie warto jednak czekać na obowiązki wynikające z prawa unijnego, lecz już teraz podjąć działania mające na celu realną zmianę i działanie w duchu Sustainable Food System– szczególnie że możliwe jest do określenia to, co jest nieskuteczne w polskich rozwiązaniach ustawowych.**

Dlatego zwracamy się do Państwa z apelem o dokonanie oceny zapisów legislacyjnych oraz analizę i przygotowanie mapy drogowej dla zmian w Ustawie, które odpowiadałyby na wyzwania związane z naprawą systemu żywnościowego, w kontekście marnowania żywności.

Zachęcamy także do zapoznania się z zapisem [Okrągłego Stołu dot. Marnowania Żywności](#), zorganizowanego w sierpniu 2022 r. w ramach działań koalicji Future Food 4 Climate.

Z poważaniem,

Daria Janowicz

Członkini Zarządu Green REV Institute

O Green REV Institute:

Misją Fundacji Green REV Institute jest zmienianie i budowanie świata w szacunku dla człowieka, zwierząt i klimatu. Zauważamy, że współczesne rolnictwo przestało być tym, które znaliśmy. Stało się przemysłem, który wpływa na jakość życia i zdrowie ludzi, zmiany klimatyczne i uprzemysłowienie zwierząt. Następuje koncentracja produkcji żywności, rośnie skala rolnictwa przemysłowego i maleje liczba małych, rodzinnych gospodarstw. Troska o zdrowie i wysoką jakość produktów została zastąpiona rachunkiem zysków i strat, i walką o jak najniższe koszty produkcji. Przemysłowe rolnictwo zmienia klimat, sprawia, że ludzie tracą prawo do życia w czystym środowisku. Wskazujemy więc, że prawo musi podążać za naszymi potrzebami, zmianami społecznymi, musi nas skutecznie chronić – dlatego też podejmujemy działania w duchu jego zmiany. Od 2021 r. Green REV Institute tworzy koalicję Future Food 4 Climate, pierwszą koalicję rzeczniczą dla transformacji systemu żywności, skupiającą ponad 50 organizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce i w Ukrainie.

Green REV Institute jest organizacją członkowską TAPP Coalition, Eurogroup for Animals, European Vegetarian Union, 50by40, World Federation for Animals, Aquatic Animal Alliance i EU Platform on Animal Welfare.